

13.06.2023

Nekrolog: Berlusconi havde ikke noget tøj på

Han var gadesmart, farverig og mester i at iscenesætte sig selv. Men derhjemme var de politiske resultater begrænsede. Nu er Silvio Berlusconi død, 86 år gammel.

Skrevet af

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉ ditte@thinkeuropa.dk

Kontakt

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉ ditte@thinkeuropa.dk

Silvio Berlusconi døbte sin egen regeringsførelse et *miracolo continuo* – et mirakel, der fortsætter. Over fire perioder regerede Berlusconi Italien i sammenlagt ni år, hvilket gør ham til den længst siddende premierminister siden Anden Verdenskrig.

På trods af sin popularitet og lange regeringsperiode efterlader Berlusconi et begrænset aftryk på den førte politik, men dog et stort aftryk på Italiens politiske liv og institutioner.

Genser man Berlusconis første optrædener, er det ikke oplagt, at det skulle vise sig at være startskuddet for en ekstraordinær magtfuld og flamboyant politikers karriere.

En fortælling om rødder i erhvervslivet

I *Discesa in campo*-talen (træder ind på banen, *red.*) fra 1994 præsenterer Berlusconi sig som en udefrakommende, der stiller sig til rådighed for at tjene Republikken. En person, der, med sin passion for frihed, vil være i stand til at redde Italien.

I talen fremstår Berlusconi som en troværdig kandidat. Han er ung, men rolig, han er velformuleret og fremstår seriøs omkring sit ønske om at tjene Italien og gøre landet bedre for den almindelige borger og for erhvervslivet.

Der er langt fra *Dicesa in campo*-talen til den selvbruner, hårtransplantationer og de bunga-bunga-fester, der senere blev en del af Berlusconis varemærke.

Berlusconi træder ind på banen

- Berlusconi regerede Italien ad fire omgange. Først fra 1994-1995, dernæst som leder af to forskellige regeringskoalitioner fra 2001-2006 og igen fra 2008-2011.
- Hans politiske karriere har været erklæret død utallige gange, men han har hver gang formået igen at placere sig i magtens centrum, senest som kongemager for Italiens nuværende regering.
- Han har været medlem af det italienske underhus fra 1994-2013 og blev valgt ind i Senatet i 2022. Han har også været forbi Europa-Parlamentet fra 2019-2022.

Berlusconis parti – Forza Italia – har aldrig været tyngt af ideologisk baggage, og den oprindelige vision var at skabe et liberalt parti med fokus på frihandel og personlig

frihed. Det var et ønske om at bryde med den italienske kristenkonserverisme, og han bød både liberale, tidligere kristendemokrater og socialister velkommen.

Fortællingen om Berlusconi var fra starten, at han var en udefrakommende professionel med rødder i erhvervslivet, der kunne styre landet som en forretning, mens den populistiske retorik tog til over årene.

Den korte vej til magten

Berlusconi etablerede Forza Italia i 1994 og blev i marts samme år premierminister for første gang. Den korte vej fra udefrakommende til regeringsleder skal ses i lyset af den politiske krise, Italien befandt sig i. *Mani Pulite*-skandalen (rene hænder, *red.*), der afslørede massiv korruption i de italienske partier, havde kort forinden næsten udryddet Italiens centrale partier.

Kristendemokraterne, der havde regeret Italien stort set uden pauser fra Anden Verdenskrig til starten af 1990'erne, brød op i mindre fraktioner og genvandt aldrig deres historiske indflydelse. Socialdemokratiet stod også svækket.

Berlusconi, der nød opbakning fra det italienske erhvervsliv, trådte derfor ind på en bane, hvor de traditionelle organisationer stod svækkede tilbage, og hvor der var efterspørgsel efter en, der kom udefra. Dét, at Berlusconi ikke havde en forhistorie i politik og var en *selfmade man* i en kultur gennemsyret af nepotisme og familieføretager, gav ham en unik adgangsbillet til premierministerposten – en post, han viste sig villig til at bruge alle tricks i bogen for at beholde.

Stor mand, små resultater

Siden Berlusconi blev valgt ind i 1994, har vælgerne ved hvert valg smidt den siddende regering ud. Italiensk politik er kendetegnet ved et paradoks: På den ene side er alt konstant i forvandling. Regeringer skifter, politiske alliancer bliver smedet, og nye partier opstår. På den anden side er der aldrig rigtig noget, der forandrer sig.

Berlusconi er på mange måder personificeringen af italiensk politik: På den ene side en figur, der konstant har været i bevægelse, og på den anden side en figur, der ikke ændrede noget.

Berlusconi vil ikke blive husket som en leder, der løste Italiens strukturelle udfordringer. I de knap ti år, 2001-2011, hvor han ledte Italien (på nær to år) var den økonomiske vækst i Italien på cirka 0,4 procent.

Selv hvis man fjernede de værste effekter af finanskrisen, lå Italiens vækst i de år på omkring én procent, hvilket placerede Italien blandt de lande i verden med den laveste økonomiske vækst. Da han i 2008 gik til valg, var det med et løfte om at forbedre den italienske økonomi, et løfte han ikke kom i mål med.

Berlusconis manglende evne til at gennemføre reformer blev også hans endeligt som regeringsleder. Da Berlusconi i 2011, for at undgå at blive afsat, trådte tilbage, var det netop, fordi han ikke ønskede eller formåede at gennemføre de økonomiske reformer, man fra europæisk side, med den daværende tyske kansler Angela Merkel og præsidenten for den Europæiske Centralbank Mario Draghi, ønskede.

Berlusconi forstod bedre end de fleste, at italiensk politik er et performativt system, hvor det ikke så meget handler om politiske resultater, som det handler om at kunne spille spillet. Da han blev dømt for skattesnyd i 2013, blev han ikke dømt af folketomstolen, men formåede i stedet at slippe igennem med en 'hvem har ikke snydt i skat?'-attitude.

Det kan godt være, at Berlusconis reformer ikke har skabt vækst og job, men han har vundet italienernes respekt på at være *furbo* – en gadesmart, der udnytter systemet til egen fordel og får mest muligt ud af det. Hvis befolkningens ikke har tiltro til, at det er muligt at ændre spillet, så er det næstbedste en, der kan spille spillet, og det kunne Berlusconi.

Åben for samarbejde

Berlusconis første regeringskoalition understregede hans politiske snarrådighed og hans villighed til at samarbejde med partier på den yderste højrefløj. Da Berlusconi stillede op til valget i 1994, indgik han to valgalliancer. Dels en alliance i Norditalien sammen med Lega Nord (i dag Lega), et antimigration, EU-skeptisk parti, der tidligere har flirtet med tanken om at gøre det rige Norditalien uafhængigt af det fattigere syd.

Dels i Syditalien, hvor Berlusconi formede en valgalliance med partiet National Alliance, en direkte efterfølger til det neofascistiske parti Italiens Sociale Bevægelse. Den utraditionelle valgstrategi med to valgalliancer var en af grundene til, at Berlusconi sikrede sig valgsejren i 1994. Men det var særligt Berlusconis villighed til

at samarbejde med National Alliance (i 1994 og igen i 2001-2006), han vil blive husket for. Ved at invitere Alliance Nationale med i en regeringskoalition brød han et politisk tabu om ikke at samarbejde med den postfascistiske fløj i det italienske parlament.

Han bød en politisk stemme indenfor, som ellers havde været dømt ude siden afslutningen på Anden Verdenskrig. At Berlusconi dør på et tidspunkt, hvor hans parti er koalitionspartner i en regering ledet af Italiens Brødre under Giorgia Meloni, er sigende. Det er første gang siden Anden Verdenskrig, at Italien ledes af den radikale højrefløj med rødder tilbage til Benito Mussolinis tanker, og Meloni havde ikke siddet for bordenden, havde det ikke været for Forza Italias opbakning. Men hun havde heller ikke siddet der, hvis ikke Berlusconi tilbage i 1994 havde budt den radikale højrefløj indenfor.

Det er ikke kun indenrigspolitisk, at Berlusconi udviste villighed til at samarbejde med radikale stemmer. Allerede under sin første regeringsperiode var han åben for politisk dialog med ikkedemokratier, og han har gennem sine regeringsperioder været fortalende for, at Italien skulle pleje særlige relationer til både Libyen, Algeriet og Rusland. Berlusconi etablerede en traktat med Libyens diktator Muammar Gaddafi der blandt andet skulle afhjælpe problemer med migration, og de tætte bånd til Algeriet og Rusland har været med til at sikre Italien adgang til billig energi.

En ven af Putin

Berlusconi plejede gennem hele sit politiske liv tætte bånd til Vladimir Putin. Han forsøgte at normalisere Europas forhold til Rusland efter Den Kolde Krig og genetablere relationen mellem USA og Rusland.

Berlusconi luftede i 2022 ideen om, at Rusland en dag i en ikke al for fjern fremtid kunne blive EU-medlem og han var arkitekten bag mødet mellem George Bush og Putin i Rom, hvilket førte til etableringen af det såkaldte NATO-Rusland-råd, der skulle arbejde på områder, hvor NATO og Rusland havde en fælles interesse, for eksempel bekæmpelsen af terrorisme.

I Italien har ønsket om at styrke forholdet til Rusland traditionelt været drevet af venstrefløj og det betydningsfulde kommunistparti. Berlusconi har dog været en nøglefigur i etableringen af Italiens særlige tætte politiske bånd til Rusland.

Hans beslutning om at styrke relationen til Putin repræsenterer et nybrud i den forstand, at der blev skabt tættere bånd mellem Rusland og den italienske højrefløj, der ellers historisk har orienteret sig mod USA. Da Draghi som følge af Ruslands invasion af Ukraine valgte en hård linje over for Rusland, var det i virkeligheden et opgør med Berlusconis position, der gennem 20 år havde formet landets relation til Rusland. Hvor Berlusconis aftryk på indenrigspolitikken har været begrænsede, formåede han at forme italiensk udenrigspolitik i de år, han havde magten.

└ Svagere partier, stærkere præsident

På trods af at Berlusconi ikke vil blive husket for at reformere det italienske samfund, har han efterladt et markant aftryk på Italiens demokratiske institutioner.

Italiens partier har historisk set spillet en vigtig rolle som dem, der organiserede og etablerede det italienske demokrati efter Anden Verdenskrig. Særligt kristendemokraternes centrale rolle for italiensk regeringsførelse har fået politiske kommentatorer til foreslå, at Italien i højere grad bør tænkes som et *partikrati* end et demokrati.

En lettere nedladende betragtning, der understreger, at de store og velhavende partiorganisationer historisk har været for tæt på magten i Italien. Dette var Berlusconi med til at ændre på, nemlig ved at etablere en ny æra i italiensk politik, hvor politik blev populariseret og personorienteret. Og selv om mange efterfølgende har forsøgt at gøre ham kunsten efter, står han stadig tilbage som den politiker, der bedst formåede at gøre sig selv til omdrejningspunktet for det politiske liv i Italien.

Berlusconis massive medieejerskab sikrede ham en unik mulighed for selvscenesættelse. Han var Forza Italia – et parti, der lige fra starten var centreret omkring ham, både indadtil og udadtil. Det var Berlusconi, der sikrede Forza Italias popularitet – ikke omvendt – og det er derfor uvist, om Forza Italia, der i dag står til at få omkring otte procent af stemmerne, kan overleve uden Berlusconi. Udviklingen i italiensk politik, ikke mindst med etableringen af Bepe Grillos Femstjernebevægelse og Matteo Renzis Italia Viva – understreger, hvordan Berlusconis eksempel har skabt grobund for en kultur, hvor traditionelle ideologier er trådt i baggrunden, hvor politik personificeres, og hvor partiorganisationer ikke længere ses som en forudsætning for politisk magt.

Ironisk nok har de sidste årtiers farverige valgte ledere også ført til en styrkelse af præsidentens embede – et embede Berlusconi hagede efter, men aldrig selv bestred.

I et stabilt demokrati vil en præsidents rolle, som den er tiltænkt i Italien, være ceremoniel. Men sådan et demokrati er Italien ikke. I takt med at det italienske politiske landskab er blevet tiltagende fragmenteret og ustabilt – en udvikling Berlusconi var med til at skubbe på – er præsidentens rolle blevet mere fremtrædende som et anker, der i stigende grad intervenserer for at stabilisere italiensk politik.

Italien er kendt som hjemsted for politiske ekstremere, fascismens hjemland og husede i mange år Europas største og mest indflydelsesrige kommunistparti. Berlusconi var på mange måder en ekstrem politiker – et forvarsel om den karismatiske leder og den tivolisering af politik, der siden ham har været et tilbagevendende indslag i italiensk, europæisk og amerikansk politik.

Berlusconi har rykket grænserne for, hvordan man kan gøre politik, han rykkede grænserne for, hvordan man som politiker og statsleder kan opføre sig, hvordan man kan performe sin folkelighed, til trods for manglende lighed med gennemsnitsborgeren. Han var med sin medietække (og ejerskab), sin rigdom og grænseløshed en slags generalprøve på ledere som Donald Trump og Boris Johnson. På den måde er hans eftermæle eftertrykkeligt og rækker langt ud over Italien.

Men Berlusconi var også, med hans skandaler og lemfældige forhold til loven, med til at skabe fundamentet for en ny institutionel demokratisk balance i Italien. En balance, hvor kommende stærke ledere i stigende grad hegnes ind af en aktiv præsident.